

Чудик Н.О.

к. ю. н., доцент,

*доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Західноукраїнський національний університет*

Канюка В.Є.

к. ю. н.,

*доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Президент Володимир Зеленський підписав Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». 300 народних депутатів проголосували за цей документ. Згідно з указом, воєнний стан запроваджується з 5:30 24 лютого 2022 року. Таке рішення ухвалено у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони й відповідно до українського законодавства.

Відповідно до ч. 2 ст. 98 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», органи місцевого самоврядування і далі здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України. Військове командування разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування має забезпечити передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи й повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави.

На територіях, де введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму

воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян Президентом України можуть утворюватися тимчасові державні органи - військові адміністрації. Військові адміністрації населених пунктів утворюються в одному чи декількох населених пунктах (селах, селищах, містах), в яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, або припинення їх повноважень згідно із законом.

На практиці система влади воєнного часу працює доволі успішно вже декілька місяців. Місцеве самоврядування не лише не заважає військовим, а й власними силами протистоїть окупантам.

Звичайно, управляти державою в умовах війни, коли окупант постійно наступає, а ситуація змінюється щогодини – значно складніше. Тому держава створила спеціальні військові органи та додатково регламентувала роботу місцевого самоврядування в країні.

На час воєнного стану президент створив у областях та районах тимчасові спеціальні органи – військові адміністрації. Мета їх створення зрозуміла: разом з військовим командуванням вони забезпечують впровадження заходів воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку.

Держава формує військові адміністрації на основі обласних та районних державних адміністрацій.

Працівниками цих структур стають люди, що раніше працювали в державних адміністраціях, військовослужбовці, представники правоохоронних органів та служб цивільного захисту. Очолили новостворені органи голови відповідних ОДА.

Щоб ефективно протидіяти окупантам, військові адміністрації одночасно виконують функції військових та державних органів влади. Інколи, за умов, визначених у законі, вони можуть перебирати й повноваження місцевого самоврядування. Детальніше про це розповімо трохи нижче.

Не зважаючи на обставини, місцеве самоврядування продовжує свою роботу. Органи місцевого самоврядування всіх рівнів співпрацюють з військовим командуванням та військовими адміністраціями, а також за потреби погоджують окремі повноваження. Наприклад, примусове відчуження майна. Більше того, вони можуть мати додаткові завдання, пов'язані з втіленням заходів воєнного стану, якщо це окремо визначить президент.

21 квітня Верховна Рада України прийняла за основу Законопроект №7269 щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану.

Законопроект передбачає:

1. Збільшення повноважень сільського, селищного, міського голови територіальної громади (де не ведуться бойові дії та не утворена військова адміністрація), який зможе приймати ряд рішень з питань бюджету, кадрових питань тощо.

Наприклад: сільський, селищний, міський голова може прийняти рішення про передачу коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби ЗСУ або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану або боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями і т.д.;

2. Сільський, селищний, міський голова або керівник виконавчого органу може призначати осіб на посади:

- ✓ в органах місцевого самоврядування,
- ✓ керівників комунальних підприємств, установ, організацій сфери управління їх органу місцевого самоврядування.

3. У період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб не поширюються вимоги пункту 3 частини першої (у частині оприлюднення проектів актів), частини четвертої статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»;

4. За умови утворення військової адміністрації населеного пункту, повноваження селищної\сільської\ міської рад, її виконавчих органів переймає військова адміністрація, а повноваження голови – начальник військової адміністрації;

5. Кандидат на посади в органах місцевого самоврядування, посади керівника комунального підприємства, установи, організації

- ✓ не подає е-декларацію особи,
- ✓ не надає документ рівня володіння державною мовою,
- ✓ не проводяться перевірки за ЗУ «Про запобігання корупції», «Про очищення влади»;

6. В умовах воєнного стану у виключних випадках звільнення осіб з посад, що належить до повноважень сільського, селищного, міського голови, начальника військової адміністрації, може здійснюватися у разі

- ✓ невиконання працівником законних вимог свого безпосереднього керівника,
- ✓ зміни організаційної структури юридичної особи, з якою працівник перебуває у трудових відносинах,
- ✓ іншої зміни істотних умов праці.

Таке звільнення здійснюється без дотримання вимог законодавства про працю щодо

- ✓ попередження про наступне вивільнення,

- ✓ переважного права на залишення на роботі,
- ✓ отримання згоди виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника)
- ✓ неприпустимості звільнення окремих категорій осіб.

7. Повноваження обласних (у разі окупації або оточення адміністративного центру області) та районних рад переймає обласна/районна військова адміністрація.

За умов необхідності розв'язання складних проблем воєнного стану суттєво підвищено ефективність взаємодії між органами державної влади, керівництвом територіальних громад та представниками громадських і волонтерських організацій. Зокрема налагоджено механізм економічної підтримки Збройних Сил України, здійснено успішну релокацію частини бізнесу із зони бойових дій і сусідніх із нею територій у західні регіони, проводиться евакуація цивільного населення.

Це є свідченням ефективності такої самоорганізації суспільства, як місцеве самоврядування. Досвід, набутий Україною за час війни, демонструє беззаперечну перевагу самоорганізації населення перед централізованим управлінням.

Попри активну фазу російсько-української війни та перехід всіх політичних і громадських процесів у воєнну площину, в Україні продовжується законотворча робота щодо вдосконалення механізмів місцевої демократії. А також — щодо покращення відкритості й прозорості діяльності органів місцевого самоврядування. Так, зареєстровано законопроект №7283 «Про народовладдя на рівні місцевого самоврядування». Законопроект розширює правові можливості залучення мешканців і громадських організацій до вироблення рішень на рівні місцевого самоврядування.

Через війну в Україні, яку розв'язала росія, третина українців можуть мати проблеми в отриманні достатньої кількості харчових продуктів. В

цьому напрямку ініційовано впровадження ініціативи «Сади Перемоги» — надання консультаційної підтримки територіальним громадам та домогосподарствам, які займатимуться городництвом, зберіганням, переробленням продукції тощо.

Крім того, ті громади, які постраждали від російської агресії, та нині звільнені від окупації, розпочали відбудову територій. Представники місцевого самоврядування обстежують пошкоджене житло, оцінюють збитки й вже отримують від держави ресурси на відшкодування завданої шкоди.

1 квітня виповнилося 8 років з часу, коли Україна взяла курс на реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади й децентралізації владних повноважень. Саме 1 квітня 2014 року Уряд схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади. У 2020 році держава завершила перший етап реформи й місцеві вибори відбулися на новій територіальній основі громад та районів.

Цивілізований світ демонструє єднання з Україною та її підтримку. З 18 березня по 7 квітня 2022 року проходив Міжнародний марафон «Єднання місцевого самоврядування світу задля добробуту людей і миру». В його межах відбувся діалог між представниками місцевого самоврядування, зокрема міст-побратимів Польщі, Угорщини, Молдови, Румунії, Словаччини, де приймають найбільшу кількість біженців з України, та лідерами місцевого самоврядування України.